

акти у межах певної галузі законодавства (Цивільний, Сімейний, Кримінальний кодекси тощо). Спеціальна – здійснюється у межах певної підгалузі законодавства (Податковий, Бюджетний, Лісовий, Митний кодекси тощо).

Список використаних джерел:

1. Машков А. Д. Теорія держави і права : підручник. К.: ВД "Дакор", 2015. – 492 с.
2. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О.В.Петришина. – Х.: Право, 2014. – 368 с.
3. Теорія держави і права : навч. посіб. / [С. К. Бостан, С. Д. Гусарєв, Н. М. Пархоменко та ін.]. - К. : ВЦ "Академія", 2013. - 348 с. - (Серія "Альма-матер").
4. Основи римського приватного права: навч. посіб. – [вид. 2-ге, допов.] / В. С. Макарчук. – К.: Атіка; Х.: Право, 2015. – 256 с.

Войтенко Ю.О.,

студентка групи БП-1-15

факультету підприємництва та права

Київського національного університету

технологій та дизайну

Науковий керівник: доцент Ятченко Є.О.

ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

В умовах становлення ринкової економіки дедалі ширшого застосування як у господарському обороті в межах України, так і у сфері зовнішньоекономічної діяльності набувають цінні папери. Маючи певну вартість, вони можуть бути використані для здійснення розрахунків, а також як застава для забезпечення платежів і кредитів.

Згідно зі ст. 194 ЦК цінний папір визначено як документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає взаємовідносини між особою, яка його випустила (видала), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його випуску, а також можливість передачі прав, що впливають з цього документа іншим особам. Відомо декілька класифікацій

цінних паперів. Найбільш загально визнаною та поширеною є класифікація цінних паперів за способом легітимації уповноваженої особи. За цією ознакою цінні папери поділяються на іменні, на пред'явника та ордерні. В іменному папері (наприклад, іменна акція) вказується уповноважена по паперу особа. Здійснити право, виражене в іменному папері, може тільки зазначена у ньому особа.

У цінних паперах на пред'явника не вказується особа, якій вони видаються. Здійснити право, зазначене у цінних паперах на пред'явника, може особа, якій належить папір у даний момент. Цінними паперами на пред'явника можуть бути акції, облігації підприємств, внутрішніх державних і місцевих позик тощо. Ордерний цінний папір містить повне ім'я першого набувача, який має право шляхом вчинення передаточного напису (індосаменту) передати право, що міститься у цінному папері, іншій особі. Ордерними цінними паперами є вексель та коносамент.

Види цінних паперів передбачені Законом України «Про цінні папери і фондову біржу». Відповідно до ст. 3 цього Закону цінними паперами є акції, облігації, казначейські зобов'язання держави, ощадні сертифікати, векселі, а також приватизаційні папери. Слід зазначити, що цей перелік недоцільно визнавати вичерпним, тому що до нього не увійшли деякі загальновідомі цінні папери, наприклад, коносамент і чек.

Акцією визнається цінний папір без встановленого строку обігу, що засвідчує пайову участь у статутному фонді АТ, підтверджує членство в АТ та право на участь в управлінні ним, дає власнику право на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації АТ. Акції можуть випускатись іменними та на пред'явника, привілейованими та простими.

Облігація – це цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений у ньому строк з виплатою фіксованого відсотку (якщо інше не передбачено умовами випуску). До випуску та обігу в Україні допущені облігації підприємств. Облігації обох видів розповсюджуються серед підприємств і громадян на добровільних засадах. Облігації можуть випускатись іменними і на пред'явника, процентними і безпроцентними (цільовими), такими, що підлягають вільному обігу, та з обмеженим колом обігу.

Казначейськими зобов'язаннями держави визнаються цінні папери на пред'явника, що розміщуються виключно на добровільних засадах серед населення, засвідчують внесення їх власниками грошових коштів до бюджету і дають право на одержання фінансового доходу. В Україні можуть випускатись довгострокові (від 5 до 10 років),

середньострокові (від 1 до 5 років) і короткострокові (до 1 року) казначейські зобов'язання. Згідно з Порядком застосування векселів Державного казначейства¹, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 червня 1996 р. № 689, в Україні випущені векселі Державного казначейства номіналом 5000 та 10000 гривень.

Ощадний сертифікат – це письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право вкладника на одержання після закінчення встановленого строку депозиту і відсотків по ньому. Ощадні сертифікати випускаються строкові (під певний договірний відсоток на певний строк) або до запитання, іменні та на пред'явника. Іменні сертифікати не підлягають вільному обігу.

Вексель – це цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку певну суму грошей власнику векселя (векселедержателю). В Україні можуть випускатися два види векселів: простий і переказний. Простим є вексель, за яким векселедавець бере безумовне зобов'язання сплатити у певний строк вказану у ньому грошову суму уповноваженій по векселю особі (векселедержателю). Переказним векселем (траттою) визнається вексель, за яким зобов'язання сплати вказаної у ньому суми покладається на третю особу (трасата), якій векселедавець (трасант) дає просту і нічим не обумовлену пропозицію сплатити відповідну суму векселедержателю (ремітенту). Відповідно до чинного законодавства України учасниками вексельного обігу можуть бути держава в особі відповідних державних органів, господарючі суб'єкти та банківські установи. Фізичні особи (громадяни) вексельної правоздатності не мають.

Цінними паперами згідно з законодавством України є також приватизаційні папери. Поява приватизаційних паперів обумовлена прийняттям Верховною Радою України пакету законів, регламентуючих приватизацію державного майна: «Про приватизацію майна державних підприємств»¹, «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)», «Про приватизаційні папери»³ та ін. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про приватизаційні папери» в Україні випускаються приватизаційні папери трьох видів – приватизаційні майнові сертифікати, житлові чеки та земельні бони. Приватизаційні папери за своїм правовим режимом істотно відрізняються від звичайних цінних паперів. По-перше, право на їх одержання та використання мають тільки громадяни, які постійно проживали або переїхали на постійне проживання в Україну до 1 січня 1992 р. По-друге, з метою захисту майнових інтересів громадян приватизаційні папери можуть бути лише іменними. По-третє, вони не підлягають вільному обігу, а їх продаж або відчуження іншим способом є недійсним. По-четверте, прива-

тизаційні папери не є доходними - дивіденди або відсотки по ним не нараховуються. По-п'яте, приватизаційні папери мають вузьку сферу використання і не можуть застосовуватись для здійснення розрахунків або як застава для забезпечення відповідних зобов'язань.

Крім розглянутих цінних паперів, випуск та обіг яких передбачений Законом України «Про цінні папери і фондову біржу», є сенс звернути увагу також на чек і коносамент. Правове регулювання використання чеків в Україні здійснюється згідно з розділом V Інструкції № 7 «Про безготівкові розрахунки в господарському обігові України», затвердженої постановою Правління Національного банку України від 2 серпня 1996 р. № 204і. Відповідно до п. 44 цієї Інструкції розрахунковий чек - це документ, що містить письмове розпорядження власника рахунку (чекодавця) установі банку (банку-емітенту), яка веде його рахунок, сплатити чекодержателю зазначену в чеку суму коштів. Чекодавцем є юридична або фізична особа, яка здійснює платіж за допомогою чека та підписує його. Таким чином, активну чекову правоздатність в Україні мають як юридичні особи, так і громадяни. Чекодержателем визнається підприємство, яке є отримувачем коштів за чеком. Банком-емітентом згідно з Інструкцією є банк, що видає чекову книжку (розрахунковий чек) підприємству або фізичній особі. На практиці банк-емітент укладає з чекодавцем чековий договір і у відповідності з його умовами видає йому чекову книжку, в якій брошуруються 10,20 або 25 банківських чеків. Без видачі чекової книжки банк-емітент може видати на ім'я чекодавця (фізичної особи) один або декілька розрахункових чеків на суму, що не перевищує залишок коштів на рахунку чекодавця, або на суму, що внесена готівкою. Такі розрахункові чеки використовуються фізичними особами при здійсненні разових операцій і виготовляються окремими бланками. Правовий режим коносаменту визначається в Україні Кодексом торговельного мореплавства України. Відповідно до ст. 137 цього Кодексу після прийняття вантажу до перевезення перевізник вантажу, капітан або агент перевізника зобов'язані видати відправнику коносамент, який є доказом прийняття перевізником вантажу, зазначеного у ньому. Інакше кажучи, коносаментом є документ, який містить умови договору морського перевезення вантажу, що посвідчує факт укладення договору і служить доказом прийняття вантажу до перевезення. У коносаменті зазначаються його відповідні реквізити, передбачені ст. 138 Кодексу торговельного мореплавства України. При перевезенні вантажів у закордонному сполученні в коносамент можуть бути внесені за згодою сторін і не передбачені вказаною нормою інші умови та застереження. Перевізник зобов'язаний видати відправнику на його бажання кілька примір-

ників коносаменту тотожного змісту, причому в кожному з них повинна відмічатись кількість складених примірників коносаменту. Після видачі вантажу по одному з примірників коносаменту решта примірників втрачає чинність. Коносаменти можуть бути іменними, ордерними та на пред'явника. Іменний коносамент може передаватися за іменними передаточними написами або в іншій формі з додержанням правил, установлених для передачі боргової вимоги. Ордерний коносамент передається за іменним або бланковим передаточними написами. Коносамент на пред'явника може передаватися шляхом простого вручення. Коносамент є товаророзпорядчим документом, оскільки особа, яка є законним держателем цього цінного паперу, має право розпоряджатися і товарами, які в ньому зазначені. Зручність коносаменту при забезпеченні морських перевезень полягає в тому, що поки товари перевозяться морем, через передачу прав на коносамент стає можливим неодноразово (при необхідності) передати право власності на товари, що у ньому зазначені. Таким чином, одержати товари, що перевозились морем, у порту призначення зможе останній законний держатель коносаменту або його представник за умови відповідного підтвердження його повноважень.

Крім розглянутих існують також інші специфічні фондові інструменти, що складають окрему групу цінних паперів. Це так звані похідні, або спеціальні, цінні папери. До них відповідно до Правил випуску та обігу фондових деривативів, затверджених рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 24 червня 1997 р. № 13, належать опціони, ф'ючерси та варанти. Опціоном є стандартний документ, укладений як стандартизований контракт, який закріплює право (але не зобов'язання) його власника на придбання від емітента опціону (опціон на купівлю) чи на продаж емітенту (опціон на продаж) у строк, визначений в ньому, зазначеної у ньому кількості базового активу (цінних паперів, товарів або коштів) за зафіксованою при його укладанні ціною. Ф'ючерсом (ф'ючерсним контрактом) визнається стандартний документ, укладений як стандартизований контракт, який засвідчує зобов'язання продати або придбати відповідну кількість базового активу у визначений час у майбутньому з фіксацією ціни базового активу під час укладання контракту. Випуск опціонів та ф'ючерсів відповідно до п. 4 згаданих Правил здійснюється як у паперовій (документарній), так і безпаперовій (бездокументарній) формі. Варантом є різновид опціону на купівлю, який випускається емітентом разом з власними привілейованими акціями чи облігаціями та надає його власнику право на придбання простих акцій даного емітенту протягом певного періоду за певною ціною. Слід зазначити, що з виданням Указу Президента України від 25 травня 1994 р. № 247 «Про електронний обіг цінних паперів і націо-

нальний депозитарій»' в нашій державі з'явився ще один різновид цінних паперів. Йдеться про бездокументарні цінні папери. Зараз чинним є Указ Президента України від 2 березня 1996 р. № 160/96 про внесення змін і доповнень до Указу від 25 травня 1994 р. № 247 і викладення його в новій редакції: «Про облік прав власності на іменні цінні папери та депозитарну діяльність» 2. Цим Указом затверджено положення про діяльність з обліку прав власності на іменні цінні папери та депозитарну діяльність. Наведені нормативні акти і визначають правовий режим бездокументарних цінних паперів в Україні на сьогоднішній день. З їх появою виникло багато спірних питань стосовно їх правової природи та термінологічної досконалості самого словосполучення «бездокументарні цінні папери». Це обумовлено тим, що до їх появи у національному цивільному праві загальноновизнаною була документарна концепція цінних паперів, відповідно до якої цінним папером визнавався документ встановленої форми з обов'язковими реквізитами.

Висновок.

Прогресивність, зручність та перспективність використання цього різновиду цінних паперів сумніву не викликають. Тому в постанові Верховної Ради України від 29 квітня 1994 р. № 277 «Про концепцію функціонування та розвитку фондового ринку України» зазначено, що переважна більшість цінних паперів повинна випускатися у нематеріальній формі.

Список використаної літератури:

1. Братель О. Г. Цивільне право України / О. Г. Братель, С. А. Пилипенко. – К.: Вид. О. С. Ліпкан, 2010. – 256 с.
2. Цивільне право України. Частина перша [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / Ч. Н. Азімов, М. М. Сібільов, В. І. Борисова та ін.]; За ред. проф. Ч. Н. Азімова, доцентів С. Н. Приступи, В. М. Ігнатенка. - Харків: Право, 2000. – 368 с.
3. Цивільний кодекс України : станом на 1 верес. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Х. : Право, 2013. – 440 с.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

5. Харитонов Є. О. Цивільне право : посіб. для підгот. до іспиту / Є. О. Харитонов, Н. Ю. Голубєва, Ю. Ю. Акіменко. – Вид. 3-ге, перероб. і допов. – Х. : Одиссей, 2013. – Ч. 2. – 256 с.

Годухін Г.І.,

студент гр. БП-1-16

факультету підприємництва та права

Київський національний університет технологій та дизайну.

Науковий керівник: професор Олійник А.Ю.

ПРАВО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗАСОБИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Приватна власність в Україні, як і в інших державах – республіках колишнього СРСР, має незначну питому вагу в економічному житті. І хоч у процесі приватизації вона зростатиме, проте, враховуючи економічні та історичні умови розвитку України, ця форма власності матиме найближчим часом вирішальне значення і зможе стати основою господарювання. Метою дослідження є визначення конституційного права приватної власності та його змісту і способів реалізації. Відповідно до мети слід вирішити такі задачі: а) проаналізувати ознаки та дати визначення конституційного права приватної власності; б) зробити висновки.

Право власності – сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням власником належним йому майном на свій розсуд і у своїх інтересах [1]. Право приватної власності, як і будь-яке право, має свій зміст, що полягає в єдності трьох правомочностей – володіння, користування і розпорядження. Цими правомочностями володіє власник, проте кожна з них, а в деяких випадках і всі вони разом, може належати не власнику, а іншій особі, правомочностями якій дозволив користуватися власник (наприклад, при договорі оренди).

Суб'єктами права приватної власності в Україні є громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства. Основою створення і примноження власності громадян є їхня праця. Громадянин набуває права власності на доходи від участі в суспільному виробництві, індивідуальної праці, підприємницької діяльності, вкладання